

ՊՕԼՍԻ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Կ. Պօլսի ազգային վարչութեան ուսումնական խորհուրդը վերջերս ամեն տարի հրատարակում է Տաճկաց մայրաքաղաքում գտնուող հայ դպրոցների վիճակագրութիւնը: Նորերս Պօլսի պատրիարքարանից ստանալով այդպիսի մի վիճակագրութիւն, որ վերաբերում է 1903 թ., մի քանի խօսքով յայտնենք մեր դիտողութիւններն այդ ինքն ըստ ինքեան ցանկալի և օգտակար հրատարակութեան մասին:

«Վիճակացոյցի» մէջ առաջ են բերուած թաղային դպրոցների անունները, դպրոցների բաժանմունքները, աշակերտների ու աշակերտուհիների, դասատուների թիւը և ամսական հասոյթն ու ծախքը:

Պօլսի թաղային կոչուած քառասուն դպրոցներն ընդհանուր անունով կոչուած են «տարրական նախակրթարան» և բաժանուած են երեք կարգի 1) «տարրական դասընթաց», 2) «միջին դասընթաց», և «քարճրագոյն դասընթաց». դրանցից իրաքանիւրն երկու տարուայ դասընթացք ունի, ուրիմն ընդամենը—վեց տարուայ դասընթացք: Համարենք բոլոր «տարրական նախակրթարանները» ունին նաև «մանկապարտէզ» կամ «ծաղկոց»:

Սակայն վիճակացոյցի մէջ գտնէ ծանօթութեամբ չէ յիշուած, թէ այդ բաժանմունքներում ինչ առարկաներ են աւանդուում, որպէս զի պարզ դադափար կարողանայինք կազմել այդ դպրոցների ծրագրի մասին: Արդեօք ինչու են այդ դպրոցները տարրական նախակրթարան կոչուում. կան ուրիշ դպրոցներ, որոնց համար սրանք նախակրթարան են, այսինքն այդ դպրոցների համար աշակերտներ են պատրաստում կամ թէ ուրիշ խօսքով հայ միջնակարգ դպրոցներ էլ կան Պօլսում: Թէ ո՛ր Վիճակացոյցի մէջ՝ իբրև ծանօթութիւն միայն յիշուած է, որ «Ղալաթիոյ կեդր. վարժարանը կը յաճախեն 85 զւսանողներ, չորս դասարաններու բաժնուած, և կը պաշտօնավարեն 19 ուսուցիչներ. ամսական ծախքն է 7563 դրչ.»: Ուրիմն կարելի է եզրակացնել, որ Պօլսի 40 թաղային դպրոցները համար այս միակ միջնակարգ դպրոցը գոյութիւն ունի, և առաջիններում սովորող 5419 երեխաներից՝ իրենց ուսումը շարունակում են ազգային դպրոցում միմիայն ութսունուհինգը. իսկ մնացածները...: Ինչու կենդրոնական դպրոցը այդչափ սահմանափակ թուով է աշակերտներ ընդունում. միթէ Կ. Պօլսի հարուստ հայերը մի կարգին միջնակարգ դպրոց պահելու միջոց և կարողութիւն չունին:

Բայց վիճակացոյցն աւելի տխուր փաստեր է պարուսնակում. 40 թաղային դպրոցներից միմիայն ութն ունին տարրական նախակրթարանի բոլոր դասընթացները. մնացածներից մեծ մասը միայն չորս տարուայ դասընթացք ունի, Համարենք

բոլոր դպրոցներն էլ—բացառութեամբ մի քանիսի—խառը դպրոցներ են, այսինքն տղայ և աղջիկ միասին են սովորում—արդեօք սրանք դասարաններով բաժանուած են՝ թէ միատեղ են նստում, չի երևում վիճակացոյցից։

Աչքի է ընկնում այն հանգամանքը, որ դպրոցներէց շատերում քիչ քանակութեամբ աշակերտներ ու աշակերտուհիներ են սովորում. օրինակ «Ներսիսեան» վարժարանում (Ժաղկոցի հետ միասին) սովորում են ընդամենը 22 տղայ և 9 աղջիկ=31 հոգի. Գաբամանեան վարժ. 10 տղայ և 7 աղջիկ=17 հոգի. Ս. Նշան՝ վարժ. 5 տղայ 8 աղջ. =13 հ. Ս. Նիկողայոսեան վարժ. ընդ. 12 հոգի. կայ մինչև անգամ 1 տղայ և 2 աղջ. = ընդամենը 3 հ. ունեցող դպրոց (Ս. Աւագեղոյ)։ Ամենամեծ թաղային դպրոցը Գուսմ. Գաբուի Պէգաճեանի-Լուսաւորչեանն է, որ ունի 370 աշակերտ և 246 աշակերտուհի։

Շատ լաւ երևոյթ է այն հանգամանքը, որ համարեաւ բոլոր թաղային դպրոցները (բացառութիւն են կազմում միայն երեքը) ծաղկոցներ ունին. սրանցից մի երկուսն աչքի են ընկնում երեխաների թուով. մէկում սովորում են 105 տղայ և 100 աղջիկ (Արշակունեան), երկրորդում 114 տղայ և 86 աղջիկ (Նարեկեան). բայց կան և այնպիսիները, որտեղ սովորում են ընդամենը՝ 6 տղայ և 5 աղջիկ (Ս. Թարգմանչաց) 4 տղայ և 5 աղջիկ (Ս. Թադէոսեան), 3 տղայ և 5 աղջիկ (Ս. Հռիփս.), միայն 6 տղայ (Սրից մանկանց) և այլն։

Պօլսի բոլոր թաղային դպրոցներում սովորում են ընդամենը՝ 3060 աշակերտ, 2859 աշակերտուհի=5419 հոգի, որոնցից ձրիավարժ են 1777 հ. իսկ մնացածը թոշակատու (արդեօք թոշակները կամ ուսման վճարները հաւասար են, թէ տարբեր, չի երևում վիճակացոյցից)։ Այդ թուից 1206 տղայ և 1095 աղջիկ սովորում են ծաղկոցներում. 545 տ. և 418 աղ. I տարի. 423 տ. և 249 աղ. II տարի. 412 տ. և 240 աղ. III տարի. 226 տ. և 160 աղ. IV. տարի. 154 տ. և 102 աղ. V տարի. և վերջապէս 80 տ. և 63 աղ. VI տարի։ Աչքի է ընկնում այս թուերի հետզհետէ փոքրանալը։

Բոլոր թաղային դպրոցների վրայ ծախսւում է ամսական. 82,865 զրն. որից 49,318¹/₂ զր. տրւում է եկեղեցական դրամարկներէից, 29,975¹/₂ զր. գոյանում է աշակերտների և աշակերտուհիների թոշակներից (ուսման վճար), 3571 զր. էլ նուէրներից։

Բոլոր թաղային դպրոցներում ուսուցանում են 194 ուսուցիչ և 111 վարժուհի=305 հոգի։ Վիճակացոյցը չի յայտնում թէ արդեօք Տանկահայ ուսուցիչների և վարժուհիների պատկառելի քանակութիւնը (գաւառներում պաշտօն վարողների հետ ի միասին մօտ երկու հազար հինգ հարիւր հ. (2500) սրտեղ է պատրաստւում իւր պատաս-

խանատու պաշտօնի համար: Ահա դարձեալ մի շատ լուրջ խնդիր, որի վրայ պէտք է ուշադրութիւն դարձնեն Ցանկահայերը. ուսուցչական դպրանոցի հիմնարկութիւնը ամենակարեւոր և անհրաժեշտ հարցերից մէկը պէտք է լինի ազգային վարչութեան համար: Եթէ պատրաստուած և իրենց գործին հմուտ դասատուներ չունենանք՝ դպրոցներն երբէք չեն կարող իրենց նպատակին հասնել. իսկ առանց ուսուցչական դպրոցի՝ պատրաստուած ուսուցիչներ չենք կարող ունենալ:

ԲԻՐԻ

ՊԵՏՆՐԻՈՒՐԳԻ 200 ԱՄԵՆԿԱ

Սերոպական գեղեցիկ և փառաշէն մայրաքաղաքներից մէկը, լայնատարած Ռուսաստանի կայսերանիստ Պետերբուրգը մայիսի 16-ին տօնեց իւր հիմնարկութեան երկուհարիւրամեայ յօբելեանը: Շինարար կայսր Մեծն Պետրոսի ձեռակերտն այդ օրը իւր վրայ էր հրաւիրել ամբողջ Ռուսաստանի և կարեւր էր ասել, նաև ամբողջ Սերոպայի ուշադրութիւնը: Յօբելեանը կազմակերպել էր Պետերբուրգի քաղաքային վարչութիւնը և հրաւիրել էր թէ ամբողջ Ռուսաստանի և թէ եւրոպական նշանաւոր քաղաքների վարչութիւններին:

Հանդէսն սկսուել է առաւօտեան 8 ժամին Թեդանօթների որոտումներով, որին հետևում են Նևա գետի վրայ գտնուող բոլոր նաւերից Պետրոսեան քայլերգի և ժողովրդական օրհներգի հազարաձայն հնչիւնները: Այդ վայրկեանին նաևաստիները Պետրոս Մեծի տնակից դուրս են բերում առաջին ռուս ծովագնացի պարանը և դնում յատուկ դրա համար շինուած նաւակի վրայ: Ապա գալիս են Պետրոսի տնակը՝ քաղաքի, ազնուականութեան, զեմաստուների, հոգևորականութեան ներկայացուցիչները և այդտեղից սկսում է եկեղեցական թափօրը՝ գեղեցիկ զարդարուած նաւերով դէպի մեծն Պետրոսի արձանը:

Ժամի 12-ին Նորին Մեծութեան Օգոստափառ կայսրի և կայսրուհիների, մեծ իշխանների, քաղաքական ներկայացուցիչների և խուռն բազմութեան ներկայութեամբ հանդիսաւոր կերպով բացւում է նորակերտ, Տրոյցկի կոչուած կամուրջը: Այս կամուրջը շինելու համար ծախսուել է 7,100,000 մթ. կամուրջի երկարութիւնը կէս վերստից աւելի է:

Կամուրջը բանալուց յետոյ Նոցին Մեծութիւններն ևս չքախմբի հետ գնում են Պետերբուրգի հիմնադրի արձանի մօտ, որտեղ արդէն հաւաքուած են լինում օտար պետութիւնների ներկայացուցիչները, սենատորները, բարձրաստիճան անձինք, իրաւաստուներ, ուրիշ քաղաքների ներկայացուցիչներ և քաղաքային դպրոցների բազմաթիւ աշակերտներն ու աշակերտու-